

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí



Teze diplomové práce

**Zhodnocení výnosu ze spotřebních daní v kontextu
nákladů na zdravotnictví v důsledku spotřeby zdaněných
komodit**

Bc. Alžběta Havránková

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn:

Tato práce se zabývá komparací výnosů ze spotřební daně z alkoholu a tabákových výrobků s náklady, které jsou vynaloženy na léčbu spotřebitelů těchto komodit. Vzhledem k absenci některých potřebných dat je práce rozdělena do dvou samostatných celků, které jsou zkoumány zvlášť.

Za pomoci ekonometrického modelování bylo poukázáno na neprůkaznost závislosti spotřeby alkoholu na nákladech vynaložených na léčbu spotřebitelů. Samotné výnosy jsou pak vyšší než náklady na léčbu duševních poruch a poruch chování uživatelů alkoholu.

Komparaci u tabákových výrobků nebylo možné provést právě z důvodů chybějících dat. Následně byl vytvořen teoretický model protikuřácké kampaně, který by mohl do patnácti let ušetřit až 693 mld. Kč. Z dostupných údajů byla vytvořena Lafferova křivka, která však neprokázala vztah popisovaný Lafferovou teorií.

Tato diplomová práce jednoznačně neurčila, zda jsou náklady na zdravotnictví vyšší či nižší než výnosy, nicméně v ní byly dokázány zajímavé poznatky a v neposlední řadě bylo poukázáno na špatné evidování komplexních informací ohledně nákladů na zdravotnictví.

Klíčová slova:

Daňová soustava, spotřební daň, výnosy ze spotřebních daní, náklady na zdravotnictví, Lafferova křivka, závislost, cigarety, alkohol, stínová ekonomika.

1. Úvod

Drogová problematika je jedním z nejvíce diskutovaných témat současnosti. Snaha eliminovat nejen nelegální, ale i legální drogy, je zjevná. Nemine jediný týden, kdy by se člověk skrze média nedozvěděl o zdrogovaných řidičích, obchodování na černém trhu, zvyšování spotřebních daní či množství nemocných lidí, kteří drogy užívají. Málokdo si ovšem uvědomuje závažnost užívání právě legálních drog, tedy alkoholu a tabákových výrobků.

Stále častěji jsou aplikovány tzv. protikuřácké zákony, které mají primárně za cíl snížit množství kuřáků. Tato opatření ovšem nejsou nijak radikální – jedná se například o

postupné zvyšování ceny cigaret v rámci několika korun či nápisy na krabičkách upozorňující na škodlivost kouření. Radikálnější se může zdát zákaz kouření v restauracích, už nyní se však mluví o výjimkách v podobě možnosti kouření v barech. Je tedy otázkou, zda nejsou tyto postupné a nevýrazné změny pouze snahou o udržení vysokých výnosů do státního rozpočtu.

Ve spotřebě alkoholických nápojů se Česká republika řadí dlouhodobě na první příčky pomyslného žebříčku. Konzumace alkoholu je však spojena nejen s množstvím nemocí, ale i s vážnými sociálními problémy a v neposlední řadě je příčinou mnoha dopravních nehod. I přes to je požívání alkoholu bráno jako společenská událost.

V České republice je tolerance k užívání právě těchto komodit značná, a to i přes vysoké povědomí o škodlivosti těchto látek. Pro částečnou kompenzaci vysokých nákladů na zdravotnictví je konzumace těchto látek zatížena spotřební daní. Právě zvyšující se sazby na alkohol a tabák vedou ke spekulacím, zda výnosy ze spotřebních daní pokrývají náklady na léčbu konzumentů legálních drog.

2. Cíl práce a metodika

Tato práce se zabývá komparováním výnosů ze spotřebních daní v kontextu nákladů na léčbu zdravotních komplikací způsobených požíváním alkoholických a tabákových výrobků. Cílem je určit, zda výnosy ze spotřebních daní převyšují nebo alespoň pokrývají náklady na léčbu důsledků vzniklých závislostí. Primárně je třeba zpracovat informace o peněžních prostředcích, které stát získává od svých občanů prostřednictvím spotřebních daní a následně zkoumat náklady na zdravotnictví vznikající spotřebou daných komodit, tedy závislostí na alkoholu a nikotinu a jimi sekundárně způsobených onemocnění. Následně za pomoci deskripce současné situace v České republice uvést konkrétní kalkulace výnosů a nákladů, analyzovat a komparovat ekonomický poměr mezi těmito veličinami a stanovit hranici výnosnosti pro státní pokladnu.

Za pomoci studia dostupné literatury, tj. tištěných publikací, spolehlivých internetových zdrojů, periodik a zákonů bude provedena syntéza poznatků a sepsána rešerše, které pomůže pochopit jednotlivé části vlastní práce. Praktická část bude obsahovat převážně studii výnosů ze spotřebních daní, konkrétně z prodeje alkoholických a

tabákových výrobků, a náklady na zdravotnictví, které vznikají právě spotřebou zmíněných komodit, případnou závislostí na nich a onemocnění vzniklých jejich spotřebou. Po vytvoření hypotéz budou provedeny jednotlivé analýzy, které pomohou zpřehlednit skutečnou situaci v České republice. Postup samotné metodiky vychází z dostupnosti validních dat a jejich následné analýzy za pomoci ekonometrického modelování. Tyto výsledky spolu budou komparovány a potvrdí či vyvrátí dané hypotézy. Bude určeno, zda výnosy ze spotřebních daní pokrývají náklady na zdravotnictví a bude stanovena hranice výnosnosti.

3. Závěr

Diplomová práce se zabývala porovnáváním výnosů ze spotřebních daní s náklady, které jsou vynaloženy na léčbu spotřebitelů alkoholu a tabákových výrobků. Cílem bylo určit, zda výnosy převyšují, respektive alespoň pokrývají náklady a následně stanovit hranici výnosnosti pro státní pokladnu. Úvodní část této diplomové práce byla zaměřena převážně na shromáždění validních dat, která by mohla být využita při dalším zkoumání. Právě v tomto směru byl zjištěn nejzásadnější problém. Studie zaměřené na náklady na zdravotnictví nejsou pro další zkoumání optimální, a to i přesto, že existence těchto údajů by mohla vést k řadě zajímavých zjištění.

Samotná práce je rozdělena do dvou samostatných celků, konkrétně srovnání nákladů a výnosů z tabákových výrobků a srovnání nákladů a výnosů z alkoholických nápojů. Každá se vlivem špatné dostupnosti dat vyvíjela jiným směrem. Konkrétní analýza vycházela z určených hypotéz, které směřovaly k naplnění daného tématu diplomové práce, tedy ke zhodnocení výnosů ze spotřebních daní v kontextu nákladů na zdravotnictví.

Z důvodů absence nákladů na zdravotnictví vyvolaných spotřebou cigaret nebyl vytvořen model, který by mohl zhodnotit náklady a výnosy. Byly tedy využity údaje o nákladech na léčbu závislosti na cigaretách. Z nich bylo možné vytvořit teoretický model, který prezentuje možnost výrazného ušetření nákladů na zdravotnictví vlivem spotřeby tabáku. Jedná se o návrh protikuřácké kampaně, která dle výpočtů předpokládá ušetření téměř 700 mld. Kč v horizontu patnácti let. Model je podpořen návrhem základních nástrojů boje proti kouření aplikovaném na ČR. Hypotézy totiž potvrdily, že postupné zvyšování daně vede k postupnému navyšování příjmu do státního rozpočtu, ale pouze

k minimálnímu snížení spotřeby cigaret. Radikální zvýšení ceny by ovšem mělo vést k radikálnímu snížení spotřeby a tedy k ušetření nákladů na zdravotnictví v delším časovém horizontu. Dále byl spočítán tzv. Lafferův bod, který vypovídá o hodnotě spotřební daně, která by měla být odvedena do státního rozpočtu z jedné krabičky cigaret, aby pro stát byly příjmy nejvyšší, respektive bod, od kterého by měla začít klesat spotřeba. Bod byl spočítán na hodnotě 40,25 Kč. Tato hranice ovšem již byla překročena a přesto výnosy stále rostou. Výsledek prokazuje nefunkčnost této křivky v případě spotřební daně.

Oproti tomu studie u alkoholu vycházela z konkrétnějších nákladů na zdravotnictví, které také nebyly optimální, nicméně za pomoci ekonometrického modelování bylo možno poukázat na neprůkaznost závislosti nákladů na spotřebě alkoholu. Následně byly zhodnoceny samotné výnosy ze spotřební daně s náklady na zdravotnictví. V tomto případě výnosy pokrývají náklady na léčbu spotřebitelů alkoholu zhruba desetinásobně, ovšem pouze v případě nákladů na léčbu duševních poruch a poruch chování.

Česká republika je umístěna ve středu Evropské unie a vzhledem k volnému pohybu osob i zboží je třeba počítat s možností nákupu komodit s nižší sazbou v zahraničí. Bylo by tedy vhodné uvažovat nad radikálním zvyšováním spotřební daně na území celé Evropské unie, respektive globálně. Zde ovšem nastává problém obchodování na černém trhu, který může vést ke snížení výběru daně.

Vzhledem k absenci celkových nákladů na léčbu spotřebitelů alkoholických nápojů a nákladů na léčbu kuřáků nelze určit hranici výnosnosti pro státní pokladnu. Tato práce tedy upozornila na omezené množství studií velice závažného problému, jakým je léčba kuřáků a konzumentů alkoholu. Je pravděpodobné, že validní data již k dispozici jsou, ale nebyla zveřejněna vzhledem k množství peněz, které se v tomto sektoru pohybují. I přes to, že by některé rezolutní kroky mohly v dlouhodobém časovém horizontu snížit náklady na zdravotnictví, krátkodobě by došlo ke snížení příjmů do státního rozpočtu. Tuto situaci ovšem žádná vláda, která má za svůj cíl snížit schodek státního rozpočtu, pravděpodobně nepřipustí. Je tedy otázka, zda je na místě nahlížet na situaci po finanční krátkodobé stránce, nebo z perspektivního dlouhodobého pohledu - humánně, tedy jako společnost, která se snaží být lepší, zdravější a produktivnější.

4. Seznam použitých zdrojů

Knižní:

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

MRAVČÍK, Viktor, Kateřina GROHMANNOVÁ, Pavla CHOMYNOVÁ, Vlastimil NEČAS, Lucie GROLMUSOVÁ, Lucia KIŠŠOVÁ, Blanka NECHANSKÁ, Hana FIDESOVÁ, Kamil KALINA, Jiří VOPRAVIL, Lenka KOSTELECKÁ a Lucie JURYSTOVÁ. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2011*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2012. ISBN 978-80-7440-067-4.

ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Společenské náklady užívání alkoholu, tabáku a nelegálních drog v ČR v roce 2007: zpráva z výzkumu : Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. LF UK v Praze a VFN v Praze*. Praha: Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. lékařská fakulta v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, c2011. 86 s. ISBN 978-80-260-1680-9.

Internetové:

BYSTRÍČAN, Ivo. *Mých posledních 150 000 cigaret* [dokumentární film]. Česká televize, ČR. 2013.

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10427122043-mych-poslednich-150-000-cigaret/31229434019/video/>

KRÁLÍKOVÁ, Eva, Alexandra KMEŤOVÁ, Vladislava FELBROVÁ, Stanislava KULOVANÁ, Jiří RAMEŠ, Lenka ŠTĚPÁNKOVÁ, Kamila ZVOLSKÁ a Jana SKOUPÁ. Centra pro závislé na tabáku v České republice v roce 2012: přehled, ekonomika. *Časopis lékařů českých*. 2014, roč. 2014, č. 5, s. 5.

Dostupné z: http://www.slzt.cz/dokumenty/kralikova_souhrn.pdf

NECHANSKÁ, Blanka. *Vývoj nákladů zdravotních pojišťoven na léčbu uživatelů alkoholu a nealkoholových drog v letech 2007-2011*. Praha, 2013, In: [online]. [cit. 2014-20-06]. Dostupné z: <http://uzis.cz/rychle-informace/vyvoj-nakladu-zdravotnich-pojistoven-na-lecbu-uzivatele-alkoholu-nealkoholovych-drog-letech-2007-201-0>

Zákony:

Zákon č.280/2009 Sb., daňový řád – Daňové zákony 2004 - 2013

Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních – Daňové zákony 2004 – 2013